

Възмездието на поробените

Доц. д-р Георги КОКЕРОВ

Атенатът в Марсилия на 9 октомври 1934 е отчаяна реакция на сръбските зверства в Македония!

Убийството винаги смуцава хората, карайки ги да тръпнат от изненада и страх. Но има и убийства, при които падат жертви жестоки насилници, мракобеси, или диктатори. Те се посрещат с облекчение от поробените, измъчените, озлочестените и отчаяните.

Огненият вихър на Първата световна война завършва в Париж, където, вместо да утвърдят правдата и хуманността, премахвайки причините за бъдещи изстребителни войни, озлобените победители предпочитат просто жестоко да накажат победените. Оставайки слепи и глухи за стонове на онеправданите и поругани българи от Македония, жителите на Хърватска и унгарците от Войводина и Трансилвания.

В отговор, на 22.11.1918 се възстановява организацията на поробените македонски българи ВМРО – надежда за отчаяните, опора за слабите и сила за храбрите.

Нещастията и мъките на сънародниците ни

в Македония, останали под сръбска власт, са по-страшни дори от онези при турското робство. Българофобията се превръща в основно съдържание на националната политика на новосъздаденото хилаво и изкуствено подхранвано версайлско отроче, наречено Сърбо-хърватско-словенско кралство. Организатор и вдъхновител на насилията и мракобесието е сръбският крал Александър I Карагеоргиевич. Заел трона с убийства и интриги, той управлява с патологична злоба и омраза - чувства определящи най-вече отношението му към България. Известен е случаят, когато, по време на Балканската война, начело на сръбска войска, Александър влиза в Скопие и едно мило 10-годишно момиченце на име Веска Зойчева му поднася китка дъхави цветя с любов и уважение като на славянин, брат и съюзник. На въпроса “Па щя си ти?” (Каква си?), детето отговаря – “българка”. Побеснял от злоба августейшият съюзник му удря плесница. Позорният случай възмуцава България и цяла Европа. [Иван Вазов дори пише стихотворение](#), с което заклеява самозабравилите се престолонаследник.

Особено тежко и непоносимо става положението на българите след преврата на крал Александър I през 1929. Терорът и преследванията срещу сънародниците ни в Македония и Западните покрайнини се засилват. Заедно с тях обаче, расте и омразата на угнетените българи и подтиснатите хървати и унгарци в шареното и изкуствено кралство на Карагеоргиевич.

Ньойският диктат окончателно превръща Македония в кървяща рана на Балканите, обилно поливана с кръвта на героите-революционери от ВМРО и сълзите на мъчениците-българи, останали под чуждо иго. През 1924 италианският в-к

“Амброзиано” пише: *“Македонският въпрос, пренебрегнат и забравен от различни дипломатически канцеларии, игнориран от множество конгреси и конференции е все още жив и дори по-страшен в неговата правдива простота... Европа има една неплатена сметка на македонските чети на свободата и смелостта.”*

Междувременно, Югославия става център на европейската политика в Югоизточна Европа. Клемансо и Лойд-Джордж създават от Румъния, Чехословакия и Югославия т.нар Малка Антанта, насочена срещу Австрия, България и Унгария. Отношенията на победителите със страната ни продължават да се градят от позицията на силата, надменността, високомерието и бруталната арогантност.

В тези условия животът на македонските българи допълнително се усложнява. Насилията на окупаторите са ужасни. Въздухът около гях започва да мирише на барут. Дръзките атентати на Менча Кърничева във Виена, Мара Бунева в Скопие, Киро Григоров в Щип и Иван Момчилов в Белград показват на Европа и света, че българите в Македония обичат свободата и нямат намерение да се примиряват с новото робство.

Междувременно, на 9.02.1934 в Солун, по идея на френския външен министър Луи Барту, е създаден Балканският пакт – военно-политически съюз на Гърция, Румъния, Турция и Югославия, насочен срещу България. В самата България, след преврата от 19.05.1934, правителството на Кимон Георгиев води сервилна и угодническа политика към Югославия, предаваща интересите на българите в Македония и Западните покрайнини, както и тези на самата България. В рамките на новия курс е разтурена ВМРО. На 4.09.1934 в “Държавен вестник” е публикувана Наредба-закон за защита безопасността на държавата, чиито чл.1 забранява всякакви организации и групи, *”подбуждащи към враждебни действия спрямо чужди държави или които със същата цел си служат или искат да си служат с престъпления, насилия, въоръжени или терористични действия.”*

Режимът нарежда масови арести на ръководители и обикновени членове на ВМРО, изпълнени са три смъртни присъди на осъдени активисти на Организацията. Публикувани са списъци и фотографии на обявените за държавно издирване революционери, сред които Иван Михайлов, Владимир Куртев, Кирил Дрангов, Георги Настев... и Владо Черноземски.

В такава обстановка се подготвя официалното гостуване на

Крал Александър в България

в края на септември 1934. Въпреки това, в навечерието на посещението му, нелегалната ВМРО уведомява правителството и Двореца, че няма да предприема действия срещу сръбския тиранин.

По време на визитата официозните български вестници се надпреварват да славословят “историческото посещение” като стъпка към побратимяване на съседните славянски страни, забравяйки за съдбата на българите, оставени от Ньойския диктат под властта на Югославия. Белградския вестник “Правда” пък пише: *“Когато дойдоха в Белград, българите нищо не искаха от нас. Когато отидохме сега в София, ние нищо не искахме от тях”*. Така всичко се оказва лесно и просто: няма заграбени български земи, няма българи, подложени на жесток гнет и асимилация; няма бежанци в

България, оставили в поробената Македония имот и родна стряха; няма разделени семейства и фамилии.

След София, на 9.10.1934, крал Александър пристига на официално посещение в Марсилия с военния кораб "Дубровник". Кралица Мария пътува с влак, защото не понася пътуването по море. След официалните почести августейшият гост се качва в открит автомобил, заедно с министър Барту. Срещу тях в автомобила сяда генерал Жорж.

Гостът и домакините са нервни и напрегнати. Кралят се измъчва от вътрешно напрежение и лоши предчувствия: и тук, както и в София не го напуска

Мисълта за възможно покушение

Все пак, в София го е успокоявало присъствието на цар Борис – владетел, уважаван и обичан от народа си, истински "цар-гражданин". В съзнанието на Александър обаче е пресен споменът за съдбата на лакеите му, управлявали Македония – ген. Михайло Ковачевич и Велимир Прелич, получили заслужено наказание от македонските революционери. Това го кара да съжалява, че и в Марсилия не носи бронираната жилетка, с която не се разделя при посещенията си в България от 27 до 29 септември.

Автомобилът се движи бавно и тържествено по улиците на Марсилия, охраняван от 1500 полицаи и жандармеристи и стотици цивилни агенти. Непосредствената охрана е поверена на двама полицейски офицери на коне. В последния момент е отменен полицейския ескорт на мотоциклети.

В 16.20 часа кортежът бавно се придвижва по улица "Ла Канебиер". В този момент от тълпата изскача добре облечен млад човек, промъква се покрай коня на полицейския полковник Пиоле от охраната, и с вик "*Вив льо Роя!*" скача на стъпалото на автомобила с почетните гости. Преди полковникът да реагира, младежът вади два пистолета и започва да стреля срещу краля и френския министър. Смъртоносни се оказват още първите изстрели. Александър I умира веднага. Седящият в автомобила ген. Жорж се опитва да попречи на атентатора, но огнената градушка засипва и него. За по-малко от 10 секунди са изпразнени и двата

Владо Черноземски в хърватска
ушашка униформа.

пистолета. Всички куршуми са попаднали в целта. Чак след това полковник Пиоле съсича атентатора с два удара на сабята си, а полицаите от охраната стрелят срещу него. Разярената тълпа се нахвърля срещу убиеца с намерението да го разкъса. Полицията обаче успява да овладее положението и закарва атентатора в болницата. Заедно с него там е откаран и министър Барту. Той умира след около час, убиецът издъхва към 20 часа.

По-късно се изяснява, че атентатът е организиран от хърватската националистическа организация “Усташа”, подпомогната от ВМРО. Подготовката се извършва в лагера на организацията Янка Пуста, до унгарския град Надканижа. Определени са двама изпълнители- хърватинът Мийо Крал и българинът Владо Черноземски.

При обиска на атентатора, намират два пистолета, патрони и чехословашки паспорт с името Петер Келемен. Върху дясната ръка на убиеца обаче има татуирана емблемата на ВМРО и надписа “Свобода или смърт”, което показва участието Организацията. На 15 октомври Радио Белград обявява, че снимката в паспорта е на българския гражданин Владо Черноземски. Ден по-късно директорът на българската полиция Владимир Начев съобщава пред журналисти: *“Господа, фактът, макар и печален, е верен. Дирекцията уведоми парижката и белградската полиция за този резултат”*.

Под името Владо Георгиев Черноземски във ВМРО членува българинът Величко Димитров Керин, роден на 19.10.1897 в с. Каменица, Пещерска околия (днес квартал на Велинград). Прадядо му по майчина линия е от с. Горно Драглище, Разложко. Величко служи като войник с 41-ви набор във II инженерна дружина, Пловдив, където става шофьор. Уволнява се през 1919. Година по-късно се жени за Донка Нейкова от с. Каменица. През 1923 се ражда дъщеря им Латинка. През 1925 се развеждат. По-късно се жени за Траянка Будава, с която живее в София до 15.07.1932, когато изчезва от България и следите му се губят.

Черноземски става член на ВМРО през 1922 в Кюстендил и участва в четата на войводата Иван Бърльо. Многократно влиза с чети в Македония и участва в над 15 престрелки с полиция и жандармерия. Проявява се като безумно смел човек. Стреля изключително точно денем и нощем. В Организацията Черноземски е познат като стегнат и дисциплиниран боец. За него клетвата и дългът към Македония са всичко, а борбата за освобождаването и става основен смисъл на живота му. Притежава силна воля и решителност. Не един път изявява желание да влезе в заседателната зала на Обществото на народите и се самовзриви за да обърне внимание на Световната организация върху съдбата на македонските българи. Владее оръжието с изключително съвършенство. Оцелелият по чудо след атентата ген. Жорж разказва: *“С пистолета манипулираше с прецизност и мълниеносна бързина, които ми останаха в паметта, въпреки трагичността на момента”*.

След Втората световна война се разбира, че атентатът е организиран от Абвера (германското военно разузнаване) като

Операция “Тевтонски меч”

Главен координатор на операцията е помощникът на немския военен аташе в Париж - капитанът от Генералния щаб Ханс Шпайдел. През 50-те и 60-те години на миналия век генерал Шпайдел е генерален инспектор на Бундесвера, а по-късно и командващ сухопътните сили на НАТО. През 1959 се появи интересният документален филм на ДЕФА “Операция “Тевтонски меч” - Генералът на смъртта” на съпрузите Анели и Андрию Торндайк.

Марсилският атентат се квалифицира и оценява по различни начини. Едни го смятат за акт на отчаяние, други – на насилие и тероризъм. В действителност, той изразява протеста на поробените българи в Македония срещу жестоката несправедливост, извършена от великите сили в Ньой и желанието за възмездие на сръбските безчинства и зверства в Македония.

“Извършеното от Владо Черноземски в Марсилия не може да се нарече убийство. Това е съвсем ясно на всеки, който що-годе познава режима на крал Александър и белградската политика. А Владо се яви само като изпълнител на наказанието, което чрез хиляди клетви, потоци сълзи и кръв бяха произнесли срещу него цели народи – като македонските българи, хърватите, албанците... Държавите, за които вестниците навремето често писаха, че били отговорни във връзка със станалото в Марсилия, са бивали някога против Югославия, някога с нея, сетне против нея и т.н. Само поробените си останаха неизменно против Югославия. А Черноземски бе само с поробените и с никого друго.”

Иван Михайлов

Статията е поместена в списание „НИЕ” бр.10, октомври 2002 г.

Коментар на Ж.Войников: Ако бяхме нормална държава с национални идеали, ценяща саможертвата на своите герои, гр.Велинград, носещ името на партизанка – комунистическа престъпница воюваща срещу собствената си държава, трябва да носи името на Владо Черноземски, който с право трябва да се нарече „български национален герой”!